Natura-arvion tarveharkinta

Asemakaava 996, Vanha satama

Vaasan kaupunki

Toni Lustila & Jan Nyman

Kaavoitus

11.11.2014

Yleistä Natura-arvion tarveharkinnasta

Natura 2000 -verkoston avulla suojellaan EU:n luontodirektiivin (892/43/ETY) ja lintudirektiivin (79/409/ETY) tarkoittamia luontotyyppejä, lajeja ja niiden elinympäristöjä, jotka esiintyvät jäsenvaltioiden Natura 2000 -verkostoon ilmoittamilla tai ehdottamilla alueilla. EU:n jäsenvaltioiden tehtävänä on huolehtia, että ns. Natura-arviointi toteutetaan hankkeiden ja suunnitelmien valmistelussa ja päätöksenteossa sen varmistamiseksi, että niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi alue on sisällytetty tai ehdotettu sisällytettäväksi Natura 2000 -verkostoon, ei merkittävästi heikennetä. Suojeluarvoja heikentävä toiminta on kiellettyä sekä alueella että sen rajojen ulkopuolella.

Ympäristöoppaan nro. 109 (Söderman 2003, 59) mukaan Natura-arvioinnin tarpeellisuuden/ tarpeettomuuden toteamispäätöksen tueksi tulee tehdä tarveharkinta, jos hankkeella saattaa olla negatiivisia vaikutuksia Natura-alueeseen. Jos hankkeen tai suunnitelman läheisyydessä sijaitsee Natura-alue, tulee selvittää suhteellisen tarkat tiedot alueesta ja siihen kohdistuvista vaikutuksista, jotta tiedetään tarvitaanko Natura-arviointia. Tarveharkinnassa on syytä ottaa esiin viisi näkökohtaa, jotka ovat hankkeen tai suunnitelman kuvaus, Natura-alueen ja siihen kohdistuvien vaikutusten kuvaus, vaikutusten merkittävyyden arviointi, lieventävien toimenpiteiden ja vaihtoehtojen tarkastelu ja johtopäätökset eli arvio vaikutuksista.

Natura-alueen kuvaus

Pääasiassa Vaasan kaupungin alueella sijaitseva Eteläinen Kaupunginselkä – Söderfjärden – Öjenin Naturaalue on sisällytetty Natura -verkostoon luonto- ja lintudirektiivin mukaisena alueena (SCI ja SPA). Sen suojeluperusteena ovat siten sekä luontodirektiivissä mainitut luontotyypit/lajit että lintudirektiivissä mainitut lintulajit. Lisäksi Öjenin alue kuuluu vanhojen metsien suojeluohjelmaan ja Eteläinen Kaupunginselkä kansainvälisesti ja kansallisesti arvokkaisiin lintuvesiin (IBA ja FINIBA). Söderfjärdenin peltoalue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue. (Ramboll Finland Oy 2009, 4)

Eteläiselle Kaupunginselälle laskevat mm. Laihianjoki ja Sulvanjoki. Vesialue on hyvin matalaa ja ruovikkovyöhyke on laajimmillaan jopa pari kilometriä leveä. Sen muodostaa pääasiassa järvikaisla, mutta alueella on myös tiheitä järviruokokasvustoja. Kasvilajien lukumäärä on kaikkiaan melko suuri. Pesivä linnusto on monipuolinen; sen runsain ryhmä on vesilinnut. Maininnan ansaitsee myös huomattavan suuri ja monilajinen lokkiyhdyskunta. Lahti on lintujen kannalta vielä arvokkaampi muutonaikaisena levähdysalueena. Vesilintuja saattaa tällöin olla tuhansia ja joutsenia samanaikaisesti lähes tuhat. Lahden itäreunalla aluetta täydentää valtion metsäalue, josta osa on jokseenkin luonnonmukaisena säilynyttä varttunutta ja ikääntyvää kuusivaltaista havusekametsää. Alueella on runsaasti polkuja ja sen virkistyskäyttömerkitys on suuri.

Luontotyyppi	Pinta-ala (ha)	Osuus Eteläisen Kaupunginselän alueesta (%)	Osuus koko Natura-alueen pinta-alasta (%)
Luonnonmetsät*	17	1,9	0,6
Jokisuistot	577	69,6	20,2
Merenrantaniityt	9	1,1	0,3
Kostea suurruohokasvillisuus	3	0,3	0,1
Ei luontotyyppiä	223	26,8	
Yhteensä	**829**	**100**	

Luontodirektiivin liitteen I luontotyypit Risön ja eteläisen kaupunginselän alueella. = priorisoitu eli ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi. (Haldin 2005, 9).*

Alueella esiintyvät luontodirektiivin liitteen II lajit:

** Pteromys volans*	liito-orava

* = priorisoitu laji

Alueella esiintyvät lintudirektiivin liitteen I lintulajit:

Aegolius funereus	helmipöllö
Asio flammeus	suopöllö
Branta leucopsis	valkoposkihanhi
Bubo bubo	huuhkaja
Charadrius morinellus	keräkurmitsa
Circus aeruginosus	ruskosuohaukka
Circus cyaneus	sinisuohaukka
Circus pygargus	niittysuohaukka
Cygnus columbianus bewickii	pikkujoutsen
Cygnus cygnus	laulujoutsen
Crex crex	ruisrääkkä
Dryocopus martius	palokärki
Emberiza hortulana	peltosirkku
Falco columbarius	ampuhaukka
Glaucidium passerinum	varpuspöllö
Grus grus	kurki
Hydrocoloeus minutus (Larus minutus)	pikkulokki
Lanius collurio	pikkulepinkäinen
Luscinia svecica	sinirinta
Mergus albellus	uivelo
Mirvus migrans	haarahaukka
Pernis apivorus	mehiläishaukka
Philomachus pugnax	suokukko
Picoides tridactylus	pohjantikka
Pluvialis apricaria	kapustarinta
Surnia ulula	hiiripöllö
Tetrao tetrix	teeri
Tetrao urogallus	metso
Tetrastes bonasia (Bonasa bonasia)	pyy
Tringa glareola	liro
	lisäksi kahdeksan uhanalaista lajia

Lintudirektiivin liitteessä I mainitsemattomat säännöllisesti alueella esiintyvät muuttolinnut:

Anser fabalis	metsähanhi
Falco subbuteo	nuolihaukka
Falco tinnunculus	tuulihaukka
Larus ridibundus	naurulokki

Lajilistat Ympäristöhallinto 2014.

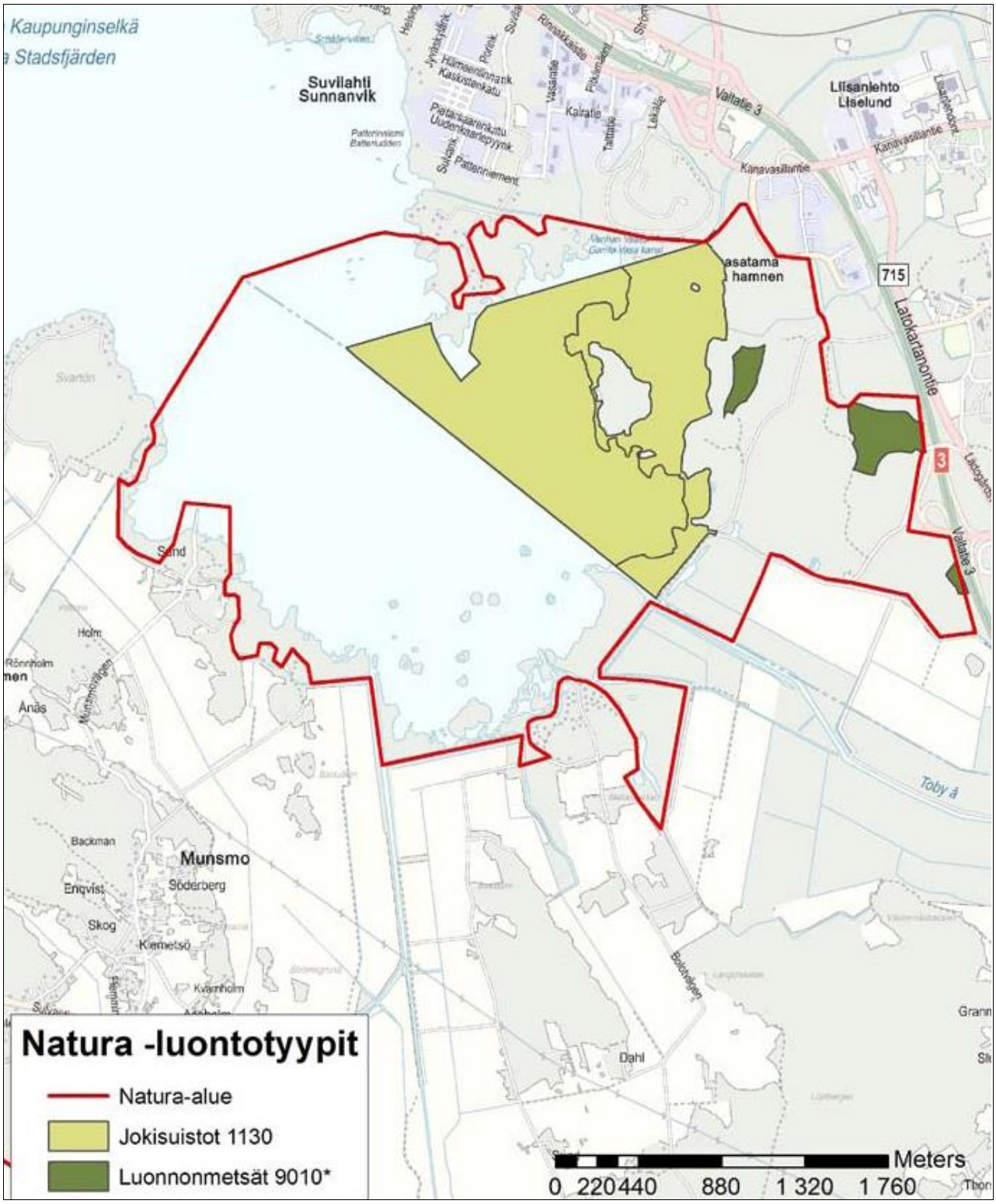

Kuva 1. Natura –luontotyypit Eteläisen kaupunginselän - Risön alueella. (Ramboll Finland Oy 2009, 37).

Suunnitelman kuvaus

Vanhan sataman asemakaava on Vaasan yleiskaava 2030:n mukainen pientalovaltainen asuntoalue. Alueelle laadittavassa asemakaavassa alueelle osoitetaan 83 uutta omakotitonttia ja noin 13 000 kerrosneliömetriä rivitalorakentamista. Asemakaava mahdollistaa alueen asukasluvun kasvun noin 130:stä noin 500:aan. Lisäksi asemakaava-alueelle varataan tontti lähipalveluita varten sekä varmistetaan Hevossaarentien yritysalueen kehittymisedellytykset varaamalla alueelle lisärakennusoikeutta ja osoittamalla alue teollisuusrakennusten korttelialueeksi, jolla ympäristö asettaa toiminnan laadulle erityisiä vaatimuksia.

Vanhan sataman asemakaavan asuinrakentamiseen otettavilla alueilla alkuperäinen kasvillisuus poistetaan ja se korvautuu rakentamisen myötä istutettavalla kulttuurivaikutteisemmalla kasvillisuudella. Rakennettavaksi osoitetuilla alueilla myös alueen eläimistö muuttuu. Esimerkiksi linnustoon tulee uusia lajeja, jotka ovat sopeutuneet pesimään ihmisen naapurina. Kaava-alueen rakennetun alueen ympärillä on viheralueita, joissa alkuperäiselle eläin- ja kasvilajistolle on varattu yhtenäisiä elinympäristöjä.

Asuntoalueen eteläosaan on suunniteltu kevyen liikenteen väylä, joka jatkuu moottoritien ylikulkuisille. Olemassa olevan vähäisellä käytöllä olevan sillan käyttöä on tarkoitus tehostaa, ja tarjota houkutteleva reitti kevyelle liikenteelle kohti Risön työpaikkoja ja palveluita. Kevyen liikenteen väylälle on varattu neljä metriä leveä alue. Väylä on tarkoitus päällystää ja valaista. Väylä on suunniteltu moottoritien tuntumaan ja se kulkee osittain Natura-2000 –alueella.

Kaavassa olevista ratkaisuista, jotka vaikuttavat Risön retkeilykäyttöön, on neuvoteltu Metsähallituksen kanssa. Suunnitelmat ovat tältä osin Metsähallituksen toiveiden mukaisia. Olemassa oleva pysäköintipaikka siirtyy kaavan myötä Hevossaarentien varteen yleiseen pysäköintiin varatulle alueelle (LP-1). Tämä mahdollistaa koko Ampujantien eteläosan rauhoittamisen retkeily- ja lähivirkistyskäyttöön. Vanhalle pysäköintipaikalle johtava soratie kulkee pääosin Natura-alueella.

Kuva 2. Liro viihtyy muuttoaikoina Eteläisen Kaupunginselän ruovikkoalueilla. Kuva: Jan Nyman.

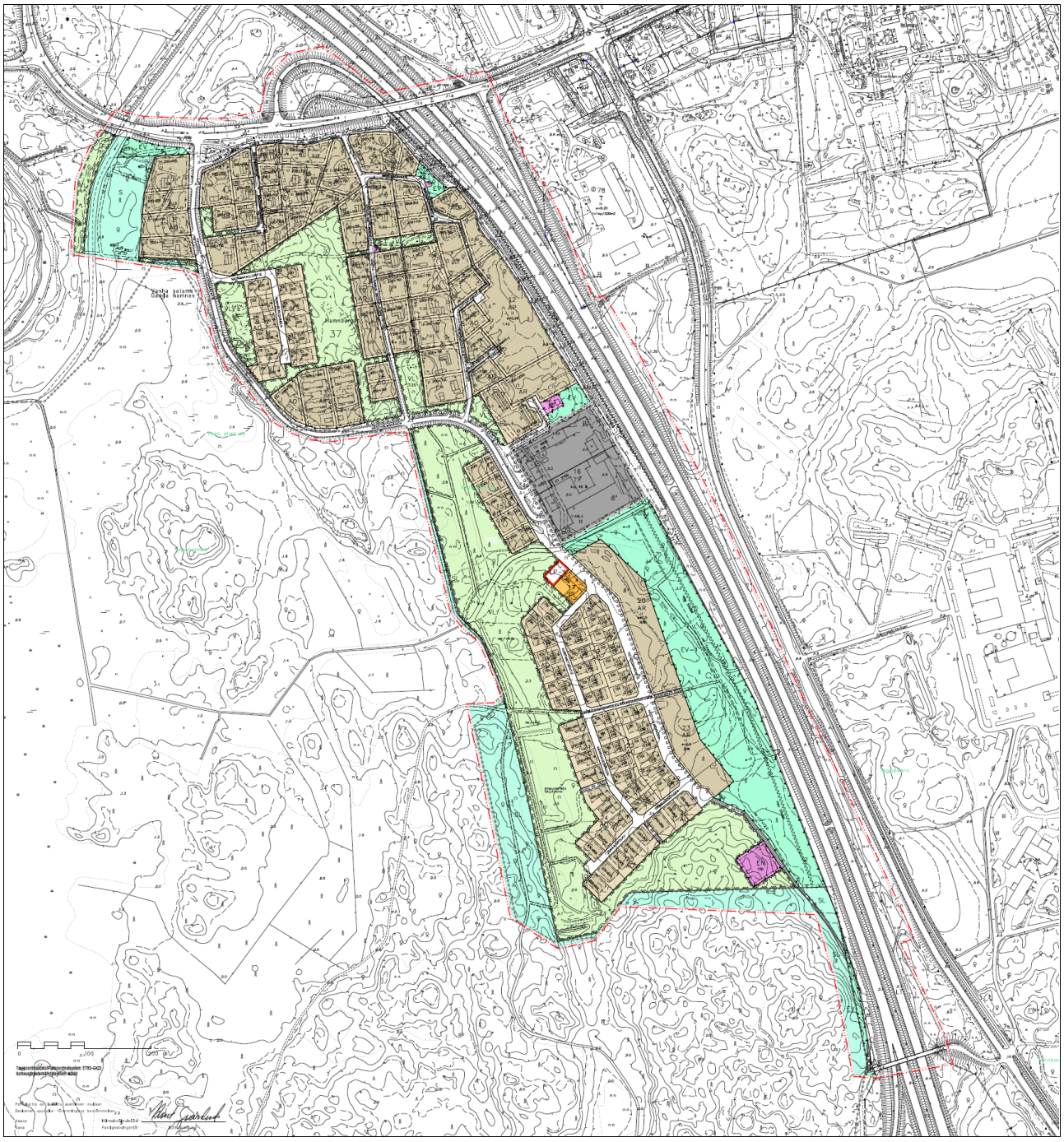

Kuva 3. Pienennös Vanhan sataman asemakaavaehdotuksesta.

Natura-alueeseen kohdistuvien vaikutusten kuvaus

Vanhan sataman asemakaavaan varataan lähivirkistysalueita asukkaiden päivittäiseen ulkoiluun ja luonnossa virkistäytymiseen. Kasvava asukasmäärä tulee kuitenkin lisäämään jonkin verran läheisen Natura 2000-suojelualueverkostoon kuuluvan Risön alueen virkistyskäyttöä, erityisesti asuntoalueen länsipuolella. Lisääntyvä virkistyskäyttö rasittaa lähinnä kaava-alueella kulkevia ulkoilureittejä eikä niinkään syvemmällä Natura-alueella kulkevia reittejä.

Natura-alueen retkeilyreitit ovat pääosin hyvässä kunnossa ja ohjaavat maastossa liikkumista. Maastoon kohdistuva rasitus polkujen ja ulkoilureittien ulkopuolella tulee jatkossakin olemaan hyvin vähäistä, rajoittuen lähinnä sienestykseen ja marjastukseen. Lisäksi alueen luontotyypit sietävät kulutusta hyvin, sillä humuskerros on paksu.

Vanhan sataman asemakaavaan sisältyy yhteensä 2,4 hehtaaria Natura-alueeksi ehdotettua aluetta. Kaava-alueella olevat Natura-alueen osat eivät sisällä Natura-luontotyyppejä. Välitön vaikutus Natura-alueeseen kohdistuu lähinnä uuden kevyen liikenteen väylän ohjaamisesta Natura-alueen läpi noin 125 metrin matkalta. Kevyen liikenteen väylälle on varattu neljä metriä leveä alue, johon rakennetaan päällystetty ja valaistu väylä. Väylän kuivatusvedet imeytetään maastoon tai ohjataan moottoritien kuivatusojiin.

Väylän linjaamiseksi järjestettiin maastokatselmus, johon osallistuivat kaavoituksen, Ely-keskuksen ja Metsähallituksen edustus. Maastokäynnillä arvioitiin väylästä Natura-alueeseen kohdistuvia vaikutuksia sekä havainnoitiin väylälle parhaiten sopivia linjauksia.

Natura-alueen käyttötarkoitus asemakaavassa	**Pinta-ala (ha)**
LT-alue (moottoritien reuna)	0,0255
Uusi kevyen liikenteen väylä	0,0500
SL-alueet	1,8846
Katualue (osa Hevossaarentietä)	0,4342
Natura-alue yhteensä	**2,3943**

Taulukko 1. Natura-alueen käyttötarkoitukset ja pinta-alat asemakaavan mukaan.

Vaikutusten merkittävyyden arviointi

Alueella esiintyvistä luontodirektiivin liitteen I luontotyypeistä merenrantaniityt ja kostea suurruohokasvillisuus sijaitsevat Laihianjoen eteläpuolella kulkuyhteyksien ulkopuolella, minkä vuoksi asemakaavassa osoitetuilla toiminnoilla ei voi katsoa olevan niihin vaikutusta. Ryövärinkarin lintutorni ja levähdysalue sijaitsevat jokisuistot-luontotyypin alueella. Jokisuistot – luontotyyppiin ei kohdistu mainittavia vaikutuksia, sillä alueella jonkin verran lisääntyvä retkeily ohjautuu olemassa olevalle Metsähallituksen ylläpitämälle retkeilyreitille, joka on luontotyypin osalla rakennettu pitkospuille.

Kaava-alueen hulevesien lisääntymisen ei arvioida heikentävän Eteläisen Kaupunginselän ekologista tilaa, sillä hulevedet käsitellään ekologisesti ennen mereen johtamista. Kaava-alueen hulevedet kerääntyvät lopulta kaava-alueen ulkopuolelle virtaavaan valtaojaan, joka kulkee jokisuistot-luontotyypin alueella ja purkaa vetensä Vanhan Vaasan kanaaliin. Kaava-alueen ulkopuolella on tarpeellista varmistaa veden riittävä virtaus. Metsähallitus on viime vuosina palauttanut Natura-alueen metsien luonnollista vesitasapainoa ennallistamalla alueen metsäojia. Kyseessä oleva valtaoja palvelee tulevaa asuntoaluetta sekä laajaa osaa moottoritiestä, jonka vuoksi sen kunnossapito ja perkaus tulevat jatkumaan.

Suojelun kannalta priorisoituun boreaaliset luonnonmetsät -luontotyyppiin ei arvioida olevan vaikutusta, sillä Risön käyttäjämäärien ei arvioida kasvavan huomattavasti lähivuosien aikana. Alueen virkistyskäyttö todennäköisesti lisääntyy hieman lisärakentamisen myötä, mutta muutosta ei voi pitää merkittävänä. (Ramboll Finland Oy 2009, 48).

Lieventävien toimenpiteiden ja vaihtoehtojen tarkastelu

Asemakaavan suunnittelussa on pyritty vähentämään Natura-alueeseen kohdistuvia haitallisia vaikutuksia. Kaavaratkaisussa Natura-alueen paikoitus on järjestetty uudelleen sekä moottoritien ja asuinalueen väliin rakennetaan meluvalli. Tämän lisäksi rakennetun alueen ja Natura-alueen väliin jätetään etelässä ja lännessä suoja-alueita, joista osa voidaan tarvittaessa muuttaa osaksi Natura-suojelualueverkostoa. Asemakaavaluonnosten mukaisilla meluntorjuntatoimenpiteillä Natura-alueelle kantautuva liikenteen melu vähenee 3–5 dB. Myös virkistyskäyttöä ohjataan nykyistä selkeämmin, mikä vähentää maaston kulumista ei-toivotuilla alueilla.

Liito-orava kuuluu Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV (a) tiukasti suojeltuihin eläinlajeihin. Tämän vuoksi Suomen luonnonsuojelulain 49 §:n mukaan lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei saa heikentää. Vanhan sataman asemakaava-alueella sijaitseva liito-oravan lisääntymisalue on rajattu ympäristöministeriön ohjeistuksen mukaisesti ja alueen puusto on jätetty luonnontilaiseksi. Alue on merkitty asemakaavan suojaviheralueelle merkinnällä s-1. Suojeluun tarvittavan alueen maastorajaukseen osallistui myös alueellinen ELY-keskus.

Kaava-alueeseen kuuluu yhteensä 2,4 hehtaaria Natura-aluetta, josta 1,9 hehtaaria on osoitettu luonnonsuojelualueeksi (SL). Luonnonsuojeluun varattuja alueita (kaavamerkinnät S ja SL) on asemakaavassa kuitenkin yhteensä 5,0 hehtaaria, mikä mahdollistaa Natura-alueen luonnonsuojelualueen perustamisen Natura-alueeksi ehdotettua aluetta laajempana. Metsähallituksen asemakaavalausunnon perusteella myös Vanhan Vaasan kanaalin ja vanhan satama-alueen kaavamerkintää tarkistettiin siten, että myös kyseisen alueen osia voidaan liittää aikanaan perustettavaan luonnonsuojelualueeseen (kaavamerkintä S). Lisäksi vanhan ampumarata-alueen itäpuoli ja kapea alue betonisen taustavallin eteläpuolelta on ELY-keskukselta saadun tiedon perusteella osoitettu luonnonsuojelualueeksi, vaikka ne eivät kuulukaan varsinaiseen Natura-alueeseen.

Kuvat 4 ja 5. Helmipöllö ja Pohjantikka kuuluvat Risön metsäalueiden pesimälinnustoon. Kuvat: Jan Nyman.

Johtopäätökset

Suunnitelmassa kuvatut toimenpiteet eivät heikennä alueella esiintyvien Natura 2000-luontotyyppien edustavuutta eivätkä heikennä direktiivissä mainittujen lajien elinmahdollisuuksia. Lisäksi kaavan ratkaisut, koskien esimerkiksi lähivirkistysalueita ja rakentamisen mittakaavaa, meluntorjuntaa ja pilaantuneiden maiden käsittelyä sekä luonnonsuojelua ja hulevesien käsittelyä, luovat hyvät edellytykset asuinalueen rakentamiselle Natura-alueen läheisyyteen.

Edellä esitettyjen ratkaisujen perusteella Vaasan kaupungin kaavoitus on arvioinut, että Vanhan sataman kaava-alueen ratkaisujen toteuttaminen ei yksin eikä yhdessä muiden hankkeiden kanssa edellytä Suomen luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviota.

Vanhan sataman asemakaavaan liittyvissä neuvotteluissa Etelä-Pohjanmaan Ely-keskus nosti esiin tarveharkinnan laatimisen osana asemakaavaprosessia. Natura-arvion tarveharkinta laadittiin Vaasan kaupungin kaavoituksessa kaavoitusinsinööri Toni Lustilan ja ympäristöinsinööri Jan Nymanin toimesta.

Lähteet:

Arviointi Vaasan yleiskaavan vaikutuksista Eteläinen kaupunginselkä – Söderfjärden – Öjen -Natura-alueen luontoarvoihin. Ramboll Finland Oy 2009.

Haldin, Michael 2005. Skötsel- och användningsplan för Risön-Södra Stadsfjärden. Västra Finlands miljöcentral duplikat 119/2005.

Söderman Tarja 2003. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. Ympäristöopas 109. Suomen ympäristökeskus 2003.

Södra Stadsfjärden-Söderfjärden-Öjen. Ympäristöhallinto [online]. Päivitetty 8.8.2013 [viitattu 6.11.2014]. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Sodra_StadsfjardenSoderfjardenOjen(6846)>

Kannen kuva: Toni Lustila